

Fagforeningenes kamp for å holde lønnsforskjellene nede, kan føre til det motsatte.

# Offer for egen suksess



**FREDAGSKRONIKK**  
**OLA**  
**KVALØY**

Fagforeningene i rike industrialiserte land sliter. I USA har andelen fagorganiserte stupt fra 30 prosent i 1975 til under ti prosent i dag. De siste årene har vi sett lignende tendenser i resten av OECD-området. Siden 1990 har gjennomsnittlig organisasjonsgrad i OECD-land falt fra 40 til 28 prosent.

Denne nedgangen har skjedd samtidig med en kraftig økning i lønnsforskjellene, spesielt i USA, men etter hvert også i andre industrialiserte land. De fleste økonomer er enige om at disse trendene henger sammen. Fagforeningene kjemper ikke bare for høy lønn, men også for lave lønnsforskjeller. Dermed vil lavere organisasjonsgrad bidra til økte forskjeller.

Hvorfor svekkes så fagforeningene? Mye kan tyde på at fagforeningene i stor grad har seg selv å takke. Ved å insistere på lave lønnsforskjeller mister de produktive medlemmer som har lite å tjene på små forskjeller. De velger seg heller jobber hvor de får mer igjen for sin produktivitet; jobber hvor fagforeningene står svakere og lønnsforskjellene er større. Enhver fagforening må derfor nøye avveie et ønske om små lønnsforskjeller mot et ønske om å beholde produktive medlemmer.

Den teknologiske utviklingen har imidlertid gjort denne avveiningen mer krevende. Kunnskap og kompetanse blir stadig viktigere for den enkelte arbeidstagers produktivitet, og teknologiske nyvinninger, spesielt utviklingen av informasjon- og kommunikasjonsteknologi, har bidratt til at produktivitetsforskjellene mellom arbeidstagere har økt.

Dette kalles gjerne «skill-



■ **SVEKKES.** Fagforeningene kjemper ikke bare for høy lønn, men også for lave lønnsforskjeller. Dermed vil lavere organisasjonsgrad bidra til økte forskjeller. Tirsdag ble det brudd i forhandlingene mellom Norsk Industri og Fellesforbundet, representert ved Stein Lier-Hansen (bak) og Arve Bakke. Foto: Gunnar Blöndal

biased technical change» på fagspråket: Ny teknologi favoriserer «skilled labor». Mer produktive arbeidstagere evner i større grad å utnytte ny teknologi til å bli enda mer produktive.

For å beholde produktive medlemmer må fagforeningene derfor akseptere større lønnsforskjeller. Fagforeningene har imidlertid ikke klart å tilpasse seg denne utviklingen. Resultatet er lavere organisasjonsgrad og større forskjeller.

I Norge er disse sammenhengene foreløpig mindre iøynefallende. Fagforeningenes medlemstall i Norge er forholdsvis stabile. Og lønnsforskjellene fortsatt relativt små.

Likevel er det ting som tyder på at dette er i endring. Antall

sysselsatte vokser raskere enn antall fagorganiserte. Videre ser en at de fagforeningene som åpner for mer lokal lønnsdannelse og dermed for større lønnsforskjeller vinner terreng. Akademikerne vokser mest, ikke bare på grunn av at det er flere med høyere utdanning, men trolig også på grunn av lønnspolitikken. Akademikerne synes å vinne terreng i sektorer hvor det er stor konkurranse om medlemmene.

Dette er en interessant utvikling. Vi trenger fagforeninger som evner å tilpasse seg en ny virkelighet. I kunnskapssamfunnet er arbeidstagere blitt kapitaleiere. Kapitalen sitter i hodet, og hvis den ikke får nødvendig avkastning, flytter den på seg.

For sterkt fokus på å holde lønnsforskjellene nede vil dermed også bidra til feil ressursallokering: Talenter som er mest verdiskapende i sektorer med små lønnsforskjeller, velger seg bort fra disse sektorene hvis de ikke får godt nok betalt.

Noe større lønnsforskjeller enn det vi har i dag, som i større grad reflekterer faktiske

produktivitetsforskjeller, vil dermed kunne bedre produktiviteten. Samtidig vil det kunne hindre fagforeningsdød og dermed demme opp for enda større lønnsforskjeller i fremtiden.

I klassikeren «What do Unions do?» av Richard Freeman og James Medoff analyseres fagforeningenes «to ansikter». På den ene siden er fagforeningene karteller som kjemper for sine medlemmers interesser. Kartellvirksomheten kan bidra til for høye lønninger, og derigjennom arbeidsledighet, og for små lønnsforskjeller og derigjennom lavere produktivitet.

På den andre siden representerer fagforeningene en viktig kommunikasjonskanal inn til bedriftsledelsen. Denne kommunikasjonskanalen kan bidra til bedre arbeidsmiljø, forbedrede produksjonsprosesser og økt press på kompetanseutvikling.

Norske fagforeninger har tradisjonelt sett hatt god tone med arbeidsgiversiden, og vært lite militante i sin kartellvirksomhet. Samtidig har deler av fagbevegelsen vært relativt rigid i sin kamp for å holde lønnsforskjellene nede.

Her må det vises større fleksibilitet fremover. Jo viktigere kunnskap og kompetanse blir for arbeidstageres produktivitet, jo viktigere blir det å tilpasse lønningene individuelt. Lønnsrammene kan settes sentralt, men fordelingen mellom arbeidstagere bør gjøres lokalt av den enkelte virksomhet.

**FLERE INNLEGG**  
**Side 32-33**



**Gjestekommentar**  
**Rike, uvitende og gammeldagse**

Arne Nordheim

**Innlegg**  
**Unngå dyr tabbe**

Sony Kapoor

**Feil om Riksrevisjonen**

Per-Kristian Foss

**Rett og urett om Enova**

Eiliv Flakne

**EØS-etterslepet skal bort**

Ingvild Næss Stub

Hvis ikke risikerer også de norske fagforeningene å bli offer for egen suksess.

■ *Ola Kvaløy, professor i økonomi, Handelshøgskolen ved Universitetet i Stavanger og NHH.*

## FREDAGSKRONIKKEN



**KAREN HELENE**  
**ULLTVEIT-MOE**



**MARI**  
**REGE**



**ALEXANDER**  
**CAPPELEN**



**SIMEN**  
**MARKUSSEN**



**OLA**  
**KVALØY**



**KJETIL**  
**STORESLETTEN**



Epost: [debatt@dn.no](mailto:debatt@dn.no) Telefaks: 22 00 11 10  
Hovedinnlegg/kronikk: Maks 4500 tegn  
inklusive mellomrom Underinnlegg/replikk:  
Maks 1500 tegn (ca. 250 ord)  
Legg ved portrettfoto

■ Alt stoff som leveres til Dagens Næringsliv, må produseres i henhold til Vær varsom-plakaten.  
■ Dagens Næringsliv betinger seg retten til å lagre og utgi alt

stoff i avisen i elektronisk form, også gjennom samarbeidspartnere.  
■ Redaksjonen forbeholder seg retten til å forkorte innsendte manuskripter.

Debattinnlegg honoreres ikke.  
**Debattansvarlig:**  
tlf. 22 00 10 59  
[debatt@dn.no](mailto:debatt@dn.no)